Dolina Pilicy

Towarzystwo Przyrodnicze „Bocian”

Obszar Natura 2000

Towarzystwo Przyrodnicze „Bocian”
ul. Sokołowska 74, 08-110 Siedlce
tel./fax (025) 632 77 78
e-mail: biuro@bocian.org.pl
www.bocian.org.pl

Tekst:
Marek Kowalski
Mirosław Rzępała

Zdjęcie na okładce:
Andrzej Węgrzynowicz

Zdjęcia:
Maciej Cmoch
Ireneusz Kaługa
Andrzej Węgrzynowicz
Artur Witek

Rysunki ptaków:
Dawid Kilon

Mapa Obszaru:
Urszula Pstrągowska

Konsultacja:
Mirosław Rzępała
Ireneusz Kaługa

Skład i druk:
KOZAK DRUK, Siedlce,
tel. (025) 640 23 23
www.kozakdruk.pl

ISBN 978-83-60647-11-0

Siedlce 2009

Nakład: 10 000 egz.

Wstęp

Natura 2000 jest nową formą ochrony przyrody, która w naszym kraju weszła w życie od momentu wstąpienia Polski w struktury Unii Europejskiej. W oparciu o dwie unijne dyrektywy: Dyrektywę Ptasią (Dyrektywa o ochronie dziko żyjących ptaków - 79/409/EWG) i Dyrektywę Siedliskową (Dyrektywa o ochronie siedlisk przyrodniczych oraz dziko żyjącej fauny i flory - 92/43/EWG) tworzone są dwie sieci obszarów objętych ochroną. Dla ochrony Ptaków tworzone są Obszary Specjalnej Ochrony Ptaków (OSOP), zaś dla pozostałych zwierząt, roślin i siedlisk - Specjalne Obszary Ochrony Siedlisk.

OSOP wyznaczane są na terenach ważnych dla gatunków ptaków, które zostały uznane za szczególnie zagrożone wyginięciem na terenie całej Unii Europejskiej. Są one wymienione w Załączniku I Dyrektywy Ptasiej. Mogą się tam znaleźć gatunki rozpowszechnione w niektórych krajach, np. bocian biały czy dzierzba gąsiorek w Polsce występują powszechnie, jednak na wielkich obszarach Europy są bardzo nieliczne.

Komisja Europejska zatwierdzając sieć obszarów Natura 2000 sprawdza, czy dla każdego gatunku zabezpieczony jest byt na terenie Polski. Dlatego ważne są także obszary, gdzie ptaki żerują, odbywają gody, gromadzą się podczas przelotów itp. Dla ptaków są wyznaczone konkretne warunki, kiedy dany obszar może wejść w skład sieci Natura 2000. Są to miejsca występowania rzadkich i zagrożonych gatunków oraz znaczące miejsca koncentracji ptaków migrujących. Jednymi z najczęściej stosowanych kryteriów jest występowanie co najmniej 1% krajowej populacji lęgowej przynajmniej jednego z gatunków zamieszczonych w Załączniku I Dyrektywy Ptasiej lub występowanie w okresie migracji zgrupowań do 20 000 osobników ptaków wodno-błotnych. Jeżeli jakiś gatunek spełnia któreś z tych kryteriów, mówimy, że jest on kwalifikujący. Jako kwalifikujące mogą być uznane także niektóre gatunki, nie zamieszczone na liście w Załączniku I Dyrektywy Ptasiej, ale zagrożone wyginięciem w danym kraju. Przykładem może tu być kulik wielki, który drastycznie obniża swoją liczebność na terenie Polski.

Obszary Natura 2000 nie są obszarami zamkniętymi, gdzie wprowadzane są tylko zakazy i ograniczenia. Może być na nich prowadzona normalna gospodarka. Tylko niektóre przedsięwzięcia, mogące mieć istotny negatywny wpływ na cel ochrony danego obszaru, muszą zostać ograniczone. Dla każdego obszaru tworzony jest plan ochrony, nad którym pracują wszyscy zainteresowani obszarem - także władze lokalne.

Obszar Natura 2000 „Dolina Pilicy" został powołany Rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 21.07.2004 r. w sprawie obszarów specjalnej ochrony ptaków Natura 2000 (Dz. U. nr 229, poz. 2313 z późn. zm.). W rozporządzeniu tym jest mowa

o 141 powołanych obszarach ptasich. Obejmują one łącznie około 15,6% powierzchni kraju. Poza obszarami ptasimi zgłoszono do Komisji Europejskiej 364 obszary siedliskowe, zajmujące około 8,1% powierzchni Polski.

Opis Obszaru Natura 2000 „Dolina Pilicy"

Obszar Natura 2000 „Dolina Pilicy" obejmuje dolinę rzeki Pilica pomiędzy miejscowością Ostrówek w powiecie grójeckim a miejscowością Kozłowiec w powiecie opoczyńskim. Zajmuje on powierzchnię 35 356,3 ha i położony jest na terenie dwóch województw oraz 13 gmin: województwa mazowieckiego (gminy: Białobrzegi, Promna, Stromiec, Wyśmierzyce, Mogielnica, Nowe Miasto nad Pilicą, Warka, Grabów nad Pilicą, Magnuszew, Klwów, Odrzywół) i łódzkiego (gminy: Poświętne i Rzeczyca). Szczegółowe mapy z granicami omawianego obszaru można znaleźć na stronie internetowej Ministerstwa Środowiska: http://natura2000.mos.gov.pl/natura2000/.

Na omawianym terenie Pilica płynie rozległą doliną biegnącą z południowego-zachodu na północny-wschód. Na niewielkich fragmentach utworzyły się zwydmione paraboliczne wały i pagórki, których wysokości dochodzą do 10 m. Obszary o rzeźbie pagórkowatej zajmują drzewostany sosnowe, zaś płasko-równinne - drzewostany olszowe i świerkowo-sosnowe.

Murawy napiaskowe koło Górek. *Fot. A. Węgrzynowicz*

Dolina Pilicy ma charakter typowy dla większości rzek niżowych Polski. Na wielu odcinkach jej koryto meandruje, w nim znajdują się liczne wyspy, zatoczki, odnogi i zakola. Niestety – widać coraz większy wpływ Zbiornika Sulejowskiego na wygląd doliny. Na większości Obszaru Pilica nie jest obwałowana.

Podczas prowadzonej od października 2007 do lipca 2008 roku inwentaryzacji ornitologicznej w Obszarze „Dolina Pilicy" stwierdzono 176 gatunków ptaków. Z tej liczby 133 zostały uznane za lęgowe lub prawdopodobnie lęgowe, zaś 4 za możliwie gniazdujące. Pozostałe gatunki są przelotne lub zalatujące. Należy sobie zdawać sprawę, że lista gatunków nielęgowych wykazana dla tego okresu z pewnością jest niepełna, gdyż przeprowadzone badania terenowe nastawione były przede wszystkim na wybrane ptaki lęgowe ważne dla Obszaru.

Zimą, gdy wody Pilicy nie są zamarznięte, przebywa na niej sporo kaczek krzyżówek i łabędzi niemych. Inne ptaki wodne w tym okresie pojawiają się rzadko. Większa różnorodność ptaków związanych z wodą jest tu obserwowana wiosną i jesienią, czyli w okresie przelotów. Zatrzymują się one przede wszystkim na dwu kompleksach dużych stawów rybnych (w Gostomii i Borowcu), rzadziej na starorzeczach, rozlewiskach czy w korycie rzeki. Obserwować wówczas można gęsi (gęgawę, zbożową i białoczelną), trzy gatunki łabędzi (łabędzia niemego, krzykliwego i czarnodziobego), większość krajowych kaczek (oprócz krzyżówki także cyranka, cyraneczka, świstun, płaskonos, głowienka, czernica, gągoł, nurogęś) i perkozów (perkoz dwuczuby, zausznik i perkozek) oraz inne gatunki.

Dwa wymienione wyżej kompleksy stawów są także ważne dla ptaków lęgowych. Gniazdowały na nich wszystkie stwierdzone na tym terenie bąki, a także błotniaki stawowe, perkozki, łabędzie nieme oraz licznie drobne ptaki wróblowe (brzęczki, trzciniaki, trzcinniczki, rokitniczki, remizy i inne). Skład gatunkowy ptaków lęgowych, jak i ich liczebności, są bardzo różne w różnych latach. Wpływ na to ma przede wszystkim termin napełnienia stawów oraz prowadzenie na nich różnego rodzaju prac remontowych w okresie lęgowym, które może prowadzić do płoszenia ptaków, a nawet niszczenia ich lęgów.

Ptaki gniazdujące na łąkach położonych w dolinie Pilicy znacznie zmniejszają swoją liczebność. Jest to niestety trend ogólnopolski – czajka, rycyk i krwawodziób są bardzo mocno narażone na presję drapieżników – zarówno ssaków (przede wszystkim lisów), jak i ptaków (wron i srok). A drapieżników, zwłaszcza lisów (dzięki ogólnoeuropejskim szczepieniom przeciw wściekliźnie), jest coraz więcej w naszym kraju, przez co wyżej wymienione gatunki zanikają.

Na południowym skraju Obszaru znajduje się kilka kompleksów leśnych. Są one ważną ostoją lelka. Ponadto gniazduje w nich od kilku lat bielik, którego można obserwować nad stawami w Gostomii i Borowcu. Obecnie nadpiliczna para bielików

ma dwa gniazda, które wykorzystuje zamiennie. Swoje lęgi wyprowadza tu także puchacz.

Gatunki kwalifikujące obszar

Derkacz

Derkacz sylwetką przypomina kuropatwę, jest jednak od niej mniejszy i smuklejszy. Samce zdradzają swoją obecność odzywając się charakterystycznym „der der, der der…" Środowiskiem występowania gatunku są przede wszystkim wilgotne, ekstensywnie użytkowane łąki, często z niewielkimi zakrzaczeniami. Derkacz buduje gniazda na ziemi pod osłoną traw i ziołorośli. Jest aktywny przez całą dobę, ale szczególnie nocą w okresie od drugiej połowy maja do lipca. Jest gatunkiem migrującym; przylatuje w maju, odlatuje we wrześniu.

Gatunek ten można uznać jako kwalifikujący Obszar Szczególnej Ochrony Ptaków przy znacznie niższej liczebności niż 1% populacji krajowej, gdyż należy do grupy zagrożonych w skali Europy - wystarczy stwierdzenie tylko 50 samców.

Jego liczebność w roku 2008 oceniono na 69-78 samców. Rozmieszczony był nierównomiernie - największe koncentracje stwierdzono między Łęgonicami a Czerwoną Karczmą (południowy brzeg), Gostomią a Ulaskami (południowy brzeg) oraz od Bud Michałowskich do Lechanic (oba brzegi).

Lelek

Ptak wielkości małego gołębia z dominującym brązowym, dobrze maskującym upierzeniem. Prowadzi nocny tryb życia. Sylwetka w locie przypomina pustułkę. Najłatwiej stwierdzić jego obecność można na podstawie terkoczącego głosu samców

w okresie od maja do początku sierpnia. Samce w locie tokowym również klaszczą skrzydłami, podobnie jak czynią to gołębie domowe. Na tereny lęgowe lelki przylatują na przełomie kwietnia i maja. Odlatują w sierpniu i we wrześniu. Środowiskiem ich występowania są suche bory sosnowe w sąsiedztwie śródleśnych polan i zrębów. Zamieszkuje także młodniki sosnowe na wydmach oraz zarastające pożarzyska.
Na wyznaczonej powierzchni próbnej, położonej w borach sosnowych na południe od Nowego Miasta nad Pilicą, stwierdzono 21-22 pary. Liczebność dla całego Obszaru jest trudna do ustalenia, ale z pewnością przynajmniej trzykrotnie wyższa, a zatem kwalifikująca lelka do grupy gatunków kwalifikujących Obszar (około 60 par stanowi 1,5% krajowej populacji).

Zimorodek

Bardzo charakterystyczny, niewielki, krępy ptak z długim, mocnym dziobem. Granatowo-niebieskie i pomarańczowe upierzenie sprawia, że jest on nie do pomylenia z jakimkolwiek innym gatunkiem. Ptak ten związany jest ściśle z dolinami rzecznymi - odżywia się małymi rybami. Gniazda zakłada w norach, wygrzebanych w nadrzecznych skarpach, czasami jednak może być ono znacznie oddalone od koryta rzeki (nawet do kilkuset metrów) i znajdować się w żwirowni lub piaskowni poza doliną.
Liczbę par lęgowych zimorodka w „Dolinie Pilicy" oceniono na 15-29. Ptaki obserwowano w korycie rzeki. Jest to gatunek, którego liczebność z roku na rok może ulegać dużym zmianom, zwłaszcza po mroźnych zimach czy gwałtownych przyborach wody w rzece w trakcie sezonu lęgowego.

Gatunki bliskie poziomu kwalifikacyjnego

Bocian biały

Jeden z najbardziej rozpoznawalnych gatunków ptaków. Większość bocianów przylatuje na przełomie marca i kwietnia. Część pojawia się na gniazdach już na początku marca. Przylot ostatnich ptaków może przeciągnąć się nawet do połowy maja. Bociany odlatują od połowy sierpnia do początku września. Ostatnie migrujące

ptaki można zaobserwować czasami jeszcze pod koniec tego miesiąca. W ostatnich latach coraz częściej zdarzają się próby przezimowania bocianów. Podstawowym zagrożeniem dla bocianów są niszczejące gniazda - w „Dolinie Pilcy" stwierdzono, że aż 14 z nich wymagało remontu (większość znajduje się na rozpadających się, starych drzewach albo na słupach energetycznych bez platformy).

W roku 2008 wykazano 79 gniazd, z których 67 było zajętych przez pary ptaków. 57 par wyprowadziło młode, średnio 2,8 młodego na parę z sukcesem. Jedna para wyprowadziła pięcioro młodych. Gniazda zlokalizowane były przede wszystkim na słupach energetycznych (41 gniazd) i drzewach (28 gniazd), rzadziej słupach wolnostojących (7 gniazd) i budynkach (2 gniazda). Wykazane w Obszarze 67 par bociana białego stanowi zaledwie ułamek procenta polskiej populacji tego gatunku. Z uwagi na to, że w kraju gniazduje około 20% jego światowej populacji, każde większe skupienie par lęgowych jest godne ochrony i bardzo cenne w skali całego globu.

Brodziec piskliwy

Ptak zbliżony wielkością do szpaka. W porównaniu z innymi brodźcami charakteryzuje się krótkimi nogami i długim ogonem. Wierzch ciała ma szarobrunatny, zaś spód biały. Bardzo często przysiada na wystających z wody przedmiotach (gałęzie, kamienie, ostrogi) i charakterystycznie kiwa tylną częścią ciała. Najczęściej można go obserwować biegającego wzdłuż brzegu. Po spłoszeniu leci nisko nad powierzchnią wody wydając charakterystyczny piskliwy głos. Gniazduje najczęściej na piaszczystych wyspach, w korytach nieuregulowanych rzek, zarośniętych częściowo drzewami i krzewami.

Liczbę par lęgowych brodźca piskliwego nad Pilicą oceniono na 58-61. Populacja

tego gatunku w Polsce oceniana jest na 1000-2000 par, zatem Obszar „Dolina Pilicy" zasiedla około 3-5% krajowej populacji. Biorąc pod uwagę, że jest to gatunek związany ze środowiskami wodno-błotnymi, a zatem zmniejszającymi swoją powierzchnię w Europie, gatunek ten należy uznać za bliski poziomu kwalifikującego.

Bocian czarny

W odróżnieniu od bociana białego jest gatunkiem znacznie rzadszym i trudniejszym do obserwacji. Gniazda zakłada w głębi lasów, najczęściej podmokłych, w sąsiedztwie bagien, śródleśnych cieków wodnych i stawów. Na terenach otwartych pokazuje się rzadko i głównie we wczesnych godzinach rannych.

Przylot na tereny lęgowe następuje mniej więcej w tym samym czasie, jak bociana białego. Ptaki odlatują w sierpniu i we wrześniu.

W roku 2008, w „Dolinie Pilicy" liczebność tego gatunku oceniono na 4-5 par. Bociany czarne gniazdujące na tym terenie stanowią około 0,5% polskiej populacji. Ponadto obserwowano w kilku miejscach żerujące ptaki, prawdopodobnie gniazdujące w dalszej odległości. Faktycznie z „Doliny Pilicy" korzysta więcej ptaków. W Polsce gniazduje około 12% populacji europejskiej tego gatunku.

Nurogęś

Ptak zbliżony sylwetką do kaczki, jednak mający inny dziób - długi i wąski, służący do połowu ryb. Samiec jest biały z zieloną głową i czarnym grzbietem, zaś samica biało-szara z brązową głową. Gniazda zakłada zazwyczaj w dziuplach nad rzekami i jeziorami, czasem w wykrotach, norach lub odpowiedniej skrzynce lęgowej. Nurogęsi na Pilicy

można obserwować przez cały rok, gdyż pewna część ptaków tu zimuje.
Całkowitą liczebność w „Dolinie Pilicy" oceniono na 60-80 par. Oceny dokonano w oparciu o obserwacje kilkudziesięciu samic z pisklętami oraz obserwacji ptaków dorosłych w wielu innych miejscach.

Podróżniczek

Najbardziej charakterystyczną cechą tego słowika jest niebieskie podgardle (u samca), biały pasek na głowie nad okiem (tzw. brew) oraz śpiew, odmienny niż u pozostałych krajowych słowików. Występuje nad wodami i na podmokłych łąkach. Ptak ten śpiewa zarówno w dzień, jak i w nocy.
Stwierdzono 8 śpiewających samców (około 0,5% krajowej populacji) - 4 między Osuchowem a Przybyszewem, 3 w okolicach Michałowa i Białej Góry oraz jednego nad Drzewiczką. Gatunek zasiedlał, oprócz zakrzaczonych i zadrzewionych wilgotnych łąk, także okolice wsi - dwa samce śpiewały tuż przy zabudowie.
Pomimo stwierdzenia tylko 8 stanowisk na terenie Obszaru, gatunek też zasługuje na uznanie za bliski poziomu kwalifikującego. Jak wiele gatunków ptaków związanych z terenami podmokłymi, może on wykazywać znaczne wahania liczebności w skali wieloletniej.

Sieweczka rzeczna

Ptak nieznacznie większy od wróbla z długimi i cienkimi, zielonkawoszarymi nogami. Grzbiet, skrzydła i wierzch głowy ma szarobrązowe. Spód jest biały, głowa i pierś posiadają charakterystyczne czarno-białe, kontrastowe plamy. U ptaków młodych kolor czarny na głowie zastępuje brąz. Gatunek ten gnieździ się przede wszystkim na piaszczystych brzegach wód śródlądowych, a także w żwirowniach lub piaskowniach, gdzie znajdują się zbiorniki wodne.

Liczebność tego gatunku oceniono na 26-42 pary. Zasiedlała koryto Pilicy (przede wszystkim piaszczyste wyspy oraz przybrzeżne plaże). Wykazuje on tendencję do spadku liczebności. Pomimo tego w dolinie Pilicy gniazduje ciągle około 1% krajowej populacji tego gatunku, szacowanej na 3000-4000 par. Sieweczka rzeczna, choć nie jest wymieniana w Załączniku I Dyrektywy Ptasiej, jednak jako gatunek wodno-błotny, a zatem związany ściśle z zanikającymi siedliskami, może być uznawany jako kwalifikujący przy wysokich zagęszczeniach.

Zmiany w awifaunie

Informacje dotyczące ptaków lęgowych „Doliny Pilicy" są bogate. Dzięki nim możemy prześledzić zmiany, jakie zachodzą w awifaunie tego terenu. Największe zmiany dotyczą gatunków gniazdujących na ziemi. Wpływ na to mają dwa czynniki. Pierwszym jest brak naturalnych zmian poziomu wód spowodowany powstaniem Zbiornika Sulejowskiego. Z powodu zaprzestania przenoszenia piasku przez rzekę nie są odbudowywane piaszczyste ławice. Drugim - duża liczebność drapieżników, przede wszystkim lisa.

Bardzo wyraźne zmiany objęły gatunki gniazdujące na piaszczystych wyspach. Np. liczebność rybitwy rzecznej spadła z około 40 par pod koniec XX wieku do 3 par obecnie, przy czym w latach 2003-2004 tego gatunku nie stwierdzono. Rybitwa białoczelna, początkowo gniazdująca w liczbie 20 par, obecnie nie była nawet obserwowana! Sieweczka obrożna w końcu poprzedniego stulecia gniazdowała w liczbie 20-40 par, zaś obecnie stwierdzono tylko 2 pary. U innych gatunków obserwujemy wahania liczebności (np. u zimorodka czy sieweczki rzecznej), zatem do wykazania, czy występują kierunkowe zmiany ich liczebności, wymagany jest dłuższy okres prowadzenia obserwacji.

Druga grupa ptaków, które zanikają w Dolinie Pilicy, to gatunki łąkowe - przede wszystkim rycyk, krwawodziób i czajka. Jest to trend ogólnopolski, związany ze znacznym wzrostem liczebności drapieżników ssaczych (głównie lis), jak i ptasich (przede wszystkim ptaki krukowate).

Spadła także liczba par rybitwy czarnej, gniazdującej z kolei na starorzeczach - z około 20 par pod koniec XX wieku, do jednej pary obecnie.

Czy jednak zmiany w awifaunie Doliny Pilicy są tylko negatywne? Z pewnością nie, chociaż zanikanie np. rybitw jest bardzo widoczne. Wiele gatunków utrzymuje swoją liczebność przez ostatnie kilkadziesiąt lat (np. błotniak stawowy czy bocian czarny), populacje innych rosną (np. nurogęsi czy gągoła, które zasiedliły „Dolinę Pilicy" niedawno).

W ostatnich kilku latach pojawiła się tu para bielików, które można obserwować żerujące nad stawami w Gostomi czy Borowcu.

Obszar Natura 2000 „Dolina Pilicy”

Ostrówek
Przylot
Mniszew
Rękowice
Ostrołęka
Zagroby
Gruszczyn
Pilica
Rozniszew
Chmielew
Warka
Laski
Boguszków
Żelazna
Wisła
Anielin
Grzegorzewice
Wola
Palczewska
Stare
Biskupice
Pilica
Kępa
Niemojewska
Wrociszew
Lechanice
Palczew
Zastruże
Bończa
Michałów
Boska
Wola
Stanisławów
Pnie
Biejków
Branków
Boże
Promna
Falęcice
Ducka Wola
Góry
Brzeźce
Pokrzywna
Niedabyl
Klamy
Szczyty
Korzeń
Stromiec
Białobrzegi
Jasionna
Witaszyn
LEGENDA:
granica ostoi
granice województw
granice powiatów
granice gmin
drogi
rzeka, zbiornik wodny
Białobrzegi
miasto
Promna
miejscowość gminna
Rzeczyca
miejscowość
las

Gatunki z I Załącznika Dyrektywy Ptasiej wykazane na terenie Obszaru „Dolina Pilicy" w roku 2008

Objaśnienia: **p** – pary lęgowe; **m** – liczba samców; **?** - gniazdowanie możliwe; **+** - lęgowy bez oceny liczebności

Gatunki lęgowe lub prawdopodobnie lęgowe

Bąk	2 m	Kropiatka	>1 m
Bielik	1 p	Lelek	ok. 60 p
Błotniak stawowy	16-24 p	Lerka	+
Błotniak łąkowy	4 p	Orlik krzykliwy	?
Bocian czarny	4-5 p	Ortolan	+
Bocian biały	67 p	Podróżniczek	8 m
Derkacz	69-78 m	Puchacz	1 p
Dzięcioł czarny	+	Rybitwa rzeczna	3 p
Dzięcioł białoszyi	0-1 p	Rybitwa czarna	1 p
Dzięcioł średni	+	Świergotek polny	+
Dzięcioł zielonosiwy	1 p	Trzmielojad	>3-4 p
Gąsiorek	>154	Zimorodek	15-29 p
Jarzębatka	+	Żuraw	>12-19 p

Gatunki nielęgowe

Batalion	Łabędź krzykliwy
Błotniak zbożowy	Łęczak
Czapla biała	Orzeł przedni
Drzemlik	Rybołów
Łabędź czarnodzioby	Uszatka błotna

Gatunki wymieniane w „Polskiej czerwonej księdze zwierząt"

Bąk	Sieweczka obrożna
Bielik	Puchacz
Orlik krzykliwy	Podróżniczek

Pozostałe ciekawe lęgowe lub prawdopodobnie lęgowe gatunki ptaków (nie wymienione w Załączniku I Dyrektywy Ptasiej), stwierdzone na Obszarze „Dolina Pilicy" w roku 2008

Objaśnienia: **p** – pary lęgowe;

Czajka	87-90 p	Łabędź niemy	4-5 p
Czapla siwa	75 p	Pustułka	16-27
Dudek	>33-48 p	Rycyk	25 p
Dzięcioł zielony	>19-20 p	Sieweczka obrożna	2 p
Gągoł	1 p	Srokosz	23-29 p
Krwawodziób	15-18 p	Łabędź niemy	4-5 p

Zagrożenia dla najważniejszych gatunków ptaków na terenie Obszaru „Dolina Pilicy"

- Brak naturalnych zmian poziomu wody. Od roku 1973 Dolina Pilicy pozbawiona jest naturalnego rytmu wahań poziomu wody z uwagi na oddanie

Lis – drapieżnik zagrażający lęgom ptaków gnieżdżących się na ziemi. *Fot. A. Witek*

do użytkowania Zbiornika Sulejowskiego. Efekty tego dla doliny są bardzo wyraźne. Poprzez brak transportu piasku nie są tworzone piaszczyste ławice, niski poziom wód powoduje zarastanie brzegów i wysp, brak długotrwałych wylewów powoduje przesuszanie łąk. W efekcie zanikają środowiska bardzo cenne dla ptaków, jak piaszczyste wyspy, starorzecza czy żyzne, kośne łąki.

- Zmiana sposobu użytkowania gruntów rolnych. Największy wpływ na awifaunę wydaje się mieć zaniechanie użytkowania łąk i pastwisk, skutkujące ich zarastaniem. W mniejszym stopniu grunty są zalesiane.
- Wysoka liczebność lisa i norki amerykańskiej, które to gatunki niszczą lęgi ptaków gniazdujących na ziemi. Odbija się to w dużym spadku liczebności czajki, rycyka czy krwawodzioba.
- Dzikie wysypiska śmieci
- Gospodarka prowadzona na stawach rybnych, przede wszystkim prowadzenie zabiegów na stawach (usuwanie trzciny) w okresie lęgowym oraz późne napełnianie stawów.

Możliwe sposoby ochrony ptaków na terenie „Doliny Pilicy"

- Współpraca z zarządzającymi zlewnią doliny Pilicy, a przede wszystkim z instytucjami zarządzającymi zatrzymywaniem wody w Zbiorniku Sulejowskim i jej spuszczaniem. Celem powinno być osiągnięcie przepływów wody jak najbardziej zbliżonych do naturalnych.
- Wprowadzanie programów skierowanych na ochronę konkretnych gatunków, np. derkacza czy bociana białego.
- Edukacja (propagowanie programów rolnośrodowiskowych i inne formy) dotycząca konieczności oraz zasad ochrony siedlisk m.in. derkacza i błotniaka łąkowego. Szczególną rolę odgrywają tutaj wysokopłatne pakiety przyrodnicze: 5.
- Ochrona zagrożonych gatunków ptaków i siedlisk przyrodniczych na obszarach Natura 2000; 4. Ochrona zagrożonych gatunków ptaków i siedlisk przyrodniczych poza obszarami Natura 2000, oraz w mniejszym stopniu, nie wymagający sporządzania dokumentacji przyrodniczej oraz planu działalności rolnośrodowiskowej pakiet 3. Ekstensywne trwałe użytki zielone;
- Współpraca z użytkownikami stawów rybnych w celu przeciwdziałania zabiegom szkodzącym ptakom (np. wykaszanie szuwarów w okresie lęgowym).
- Opracowanie racjonalnego planu zmniejszenia liczebności gatunków zagrażających awifaunie, dla której powołano OSOP – przede wszystkim lisa i norki amerykańskiej.

Pilica koło Górek. *Fot. A. Węgrzynowicz*

Koryto Pilicy z niewielkimi wyspami na wysokości Nowego Miasta. *Fot. A. Węgrzynowicz*

Pilica na wysokości Tomczyc. *Fot. A. Węgrzynowicz*

Koryto Pilicy pod Warką. *Fot. A. Węgrzynowicz*

Wypłycenia i piaszczyste ławice pod Warką. *Fot. A. Węgrzynowicz*

Murawy napiaskowe koło Górek. *Fot. A. Węgrzynowicz*

Gniazdo uszatki na olszy pod Tomczycami. *Fot. A. Węgrzynowicz*

Koryto Pilicy pod Białobrzegami. *Fot. M. Cmoch*

Starorzecze w okolicy Białobrzegów. *Fot. M. Cmoch*

Dolina Pilicy pod Białobrzegami. *Fot. M. Cmoch*

Wyspa na Pilicy pod Białobrzegami. *Fot. M. Cmoch*

Dolina Pilicy koło Przybyszewa. *Fot. M. Cmoch*

Druk folderu sfinansowano ze środków
Urzędu Marszałkowskiego Województwa Mazowieckiego

Mazowsze.
serce Polski

w ramach zadania
Przygotowanie i druk dwóch folderów edukacyjno-promocyjnych nt. Obszarów Natura 2000 znajdujących się na terenie Mazowsza: „Doliny Omulwi i Płodownicy" oraz „Dolina Pilicy"

NATURA 2000